

SCHOLION. Conspectus totius quaestionis. Quae a nobis de possibilibus latius uberiusque disputata sunt, sic possunt summam ad quaedam capita revocari, et sub uno veluti conspectu proponi. Possibile ergo, de quo loquuti sumus, dicitur dupliciter; vel absolute et in se, et tunc innuit convenientiam terminorum propositionis, quae circa aliquam rem efformari potest; vel relative, et tunc dicitur per ordinem ad potentiam, quae, si sumitur active, confunditur cum Dei omnipotentia, eo quod unice Deus possit producere rem quoad totam eius substantiam; si autem sumitur passive, tunc possibile negat omnem potentiam realem et subiectivam, quia productio rei quoad totam substantiam excludit omne reale subiectum ex quo res effici valeat; ideoque dicitur condita ex nihilo vel ex penitus non ente. Verum enim si potentia activa primi et universalis agentis non praesupponit potentiam realem et passivam rei producendae; ipsa nihilominus necessario subaudit potentiam logicam seu habitudinem convenientiae inter subiectum et praedicatum, secundum quam aliqua res dicitur intelligibilis et producibilis ad imitationem primae et universalis causae.

Haec potentia logica seu rei essentialis veritas necessario dependet a Deo, qui est fons omnis intelligibilitatis et veritatis cuiusque rei. Cum autem non dependeat a divina omnipotentia, eo quod ab ipsa praesupponitur, et quia potentia activa dicitur per ordinem ad ens reale; neque a divina voluntate, a qua etiam praesupponitur, quia nihil volitum nisi praecognitum; reliquum est ut dependeat a divino intellectu concipiente et efformante diversas et determinatas rationes rerum, iuxta quas divina omnipotentia determinata per liberum imperium voluntatis potest res producere in ordine reali. Iam vero divinus intellectus, intelligendo suam essentiam infinite imitabilem et participabilem a diversis rebus, efformat et concipit determinatas rationes rerum secundum diversos respectus earumdem ad ipsam; et sic divina essentia prout est intellecta non absolute, sed secundum quod res diversimode eam imitantur, est causa cur aliquid denominetur possibile absolutum et in se. Hoc idem est ac affirmare, possibilea intrinseca et absoluta dependere fundamentaliter et remote a divina essentia, formaliter et proxime a divino intellectu.

Siquidem non quia res imitantur divinam essentiam, divinus intellectus eam cognoscit ut imitabilem et participabilem a creaturis; sed e contrario quia ipsam cognoscit ut imitabilem, res eam imitantur et participant. Hinc in divino intellectu cognoscente suam essentiam diversimode imitabilem subsistunt exemplaria omnium rerum seu ideae ad quarum similitudinem fiunt quaecumque a Deo conduntur. Sic in Deo extrinsecus operante, potentia intelligitur ut exsequens, voluntas ut imperans, intellectus ut dirigens, cum proprium sit Artificis sapientissimi operari secundum formas exemplares in sua divina arte existentes.

Idea ergo seu rationes rerum intellectae prout subsistunt in divina mente, cum ipsa identificantur; si vero spectantur extra intellectum divinum, nihil sunt; quia extra Deum non existunt nisi entia realia. Quare illud esse intelligibile et obiectivum quod ipsis tribuimus extra Deum, non est nisi *esse* imaginatum; quia quidquid est extra Deum, est ens reale, non possibile; licet nos imaginemur possibilea ad modum entium in seipsis existentium, eo quod divina potentia ad eorum similitudinem omnia operatur. Sed contra est, nam exemplaria ad quorum similitudinem Deus creaturas molitur, non sunt nisi determinatae rerum rationes in divina arte existentes.

Demum multiplicitas haec formarum exemplarium seu archetyporum in divino intellectu existentium, ex quibus res denominantur possibilea, quia ad illorum similitudinem producuntur, nullam compositionem efficit in Deo; nam compositio in intellectu non oritur ex eo quod intellectus *plura* intelligit, sed potius ex eo quod *pluribus* determinatur ad intelligendum. Quare ad vitandam multiplicitem et compositionem in divino intellectu, non est adstruendum, Deum non intelligere plures et diversas rerum rationes, sed solum eas non intelligere in seipsis, nempe secundum proprias et adaequatas earumdem species, quae fungantur munere principii intellectionis determinantis intellectum ad intelligendum; licet Deus in sua essentia perfectissime cognoscat id quod erunt in *seipsis*, si ab ipso per liberum decretum creantur. Id suadet etiam ex eo, quod contingit in intellectu creato, qui eo perfectior simpliciorque est, quo per unam speciem unumque conceptum intelligat multipliciora, quia uniformitas et simplicitas intellectionis et cuiuslibet actionis dependet ab uniformitate et simplicitate principii, et non ab uniformitate termini extrinseci.

QUAESTIO VII.

De divisione scientiae Dei.

CONTINUATIO RERUM. Demonstratum a nobis est in superioribus quaestionibus, existere in Deo scientiam perfectissimam cum ipso divino essendi actu identificatam, a qua secernendae sunt omnes imperfectiones, quae reperiuntur in cognitione cuiuslibet creati intellectus. Quo posito, ostendimus, obiectum formale divinae scientiae esse ipsam Dei essentiam, qua Deus determinatur ad cognoscendum tum seipsum ut obiectum primum et quasi materiale, tum cetera omnia a seipso diversa tamquam obiecta secundaria. Sic quadantenus pro infirmitate intellectus nostri explicare conati sumus naturam et perfectionem divinae scientiae, eiusque praecipuas differentias a scientia creati intellectus, qui et mensuratur a rebus cognitis et tamquam obiectum suum primum attingit res finitas in quibus imperfecte admodum et per quamdam analogiam assequitur aliqualem Dei cognitionem. Ex infinita ergo perfectione divini intellectus rite conclusimus, ipsum non solum se extendere ad certo et infallibiliter cognoscenda ea omnia, quae quocumque modo participant rationem entis; sed etiam unice determinari ad cognoscendum a sua essentia tamquam a specie intelligibili et principio cognitionis.

Tametsi haec quae mox commemoravimus, si generatim spectantur, sint satis aperta et ab omnibus fere admissa; nihilominus cum in particulari determinandus sit modus, iuxta quem divina essentia possit repraesentare divino intellectui quaedam determinata intelligibilia a Deo diversa, magna et fere inexplicabilis offenditur difficultas, quae in causa fuit cur philosophi in diversas oppositasque concessere sententias. Ambigitur enim *in quo medio* Deus cognoscat res a se diversas et speciatim contingentia conditionate futura, quae uno nomine dici solent futuribilia. Cum autem diversa solutio huius quaestionis aliquo modo connexa sit cum diversa partitione divinae scientiae, ad eam vel probabiliter saltem et potius per negationes solvendam, discutienda est in primis quaestio quaedam, quae agitari solet circa divisionem scientiae Dei.

ARTICULUS I.

AN IN DEO SIT SCIENTIA QUAE IURE DICATUR MEDIA.

QUAESTIO DETERMINATUR. Cum scientia Dei identificetur cum ipsa divina substantia, a qua differt solum secundum rationem intelligibilem; patet, nullam adstrui posse in ea distinctionem realem sive per ordinem ad actum sive per ordinem ad habitum. Quare quaestio, quae agitur circa divisionem scientiae Dei, inquit de virtuali distinctione ex eo orta, quod nos divinam scientiam adaequate cognoscere non possumus unico conceptu, ideoque pluribus utimur notionibus, quae vere, licet imperfecte significant aliquid, quod est in ipsa re, sicut late explicavimus agentes de distinctione divinarum attributorum. Iuxta hanc ergo considerationem scientia Dei ratione scitorum dividi solet: 1) in necessariam et liberam seu contingentem; 2) in speculativam et practicam; 3) in scientiam approbationis et reprobationis; 4) demum in scientiam visionis et simplicis intelligentiae.

Cum praecipua et maxima controversia versetur circa hanc ultimam partitionem, praestat eam paucis declarare. Itaque, omisso obiecto primario, quod est ipsa Dei substantia, Dei scientia ratione scitorum, quae obiecto secundario continentur, secernitur in scientiam visionis, qua Deus intuetur omnia a se distincta quae sunt, fuerunt vel erunt; et in scientiam simplicis intelligentiae, qua cognoscit ea quae sunt vel in sua potentia vel in potentia creaturae, sed actu nec sunt, nec erunt nec fuerunt. Huius partitionis diserte meminit S. Thomas, qui inquirens, an Deus habeat scientiam non entium, et respondens, Deum cognoscere omnia quocumque modo sunt, etiamsi non sint actu et simpliciter, haec subdit: « Horum quae actu non sunt, est attendenda quaedam diversitas. Quaedam enim licet non sint nunc in actu, tamen vel fuerunt vel erunt; et omnia ista dicitur Deus scire *scientia visionis*. Quia cum intelligere Dei, quod est eius esse, aeternitate mensuretur, quae sine successione existens, totum tempus comprehendit, praesens intuitus Dei fertur in totum tempus, et in omnia quae sunt in quocumque tempore, sicut in subiecta sibi praesentialiter. Quaedam vero sunt, quae sunt in potentia Dei, vel creaturae, quae tamen nec sunt, nec erunt, nec fuerunt. Et respectu horum non dicitur habere scientiam visionis, sed *simplicis intelligentiae*. Quod ideo dicitur, quia ea quae videntur apud nos, habent esse distinctum extra videntem » (1).

(1) I p. q. 14, a. 9; cf. etiam *Contra gent.* lib. I, cap. LXVI; *QQ. DD. De ver.* q. 2, a. 8; I *Sent.* Dist. 38, q. 1, a. 4.

Iam vero circa hanc partitionem gravissima et litigiosa admodum exorta est inter theologos controversia. Quidam enim docent, inter scientiam visionis et scientiam simplicis intelligentiae admittendam esse tertiam quamdam scientiam, quam *mediam* vocant. Ex adverso alii contendunt bipartitam illam divisionem esse adaequatam et a se excludentem omne medium. Cum enim Deus certo et infallibiliter in sua essentia cognoscat tum absolute futura, tum possibile, tum futurabilia, nempe contingentia conditionate futura, assertores scientiae mediae inferunt, prima cognosci a Deo per scientiam visionis, secunda per scientiam simplicis intelligentiae, tertia vero per scientiam illam quam Molina scientiam mediam iure vocari posse censuit. Contra qui docent, contingentia conditionate futura non cognosci certo et determinate a Deo nisi consequenter ad decretum divinae voluntatis praedeterminantis, simul decernunt, hypothetice futura post decretum cognosci a Deo scientia visionis, et antecedenter ad decretum unice cognosci ut possibile, nempe scientia simplicis intelligentiae; ideoque profitentur, scientiam qua Deus cognoscit futura, possibile, et futurabilia, adaequate dividi in scientiam visionis et simplicis intelligentiae.

Quaestio proposita est partim de nomine, et partim de re: de nomine quidem disputatur, an scientia futuribilium, quam certo et infallibiliter omnes admittunt esse in Deo, recte vocetur media: de re autem controvertitur, in quo medio Deus huiusmodi futurabilia cognoscat; et sic pro diversitate medii quod assignant, vel amplectuntur vel respuunt scientiam mediam. Nos ad existentiam scientiae mediae propugnandam, in hoc articulo agitabimus primum quaestionem de nomine; et subinde breviter attingemus quaestionem de ipsa re, nempe de medio in quo Deus cognoscit res a se diversas.

PROPOSITIO.

Scientia qua Deus cognoscit futura sub conditione iure optimo proprio nomine insignitur, et vocatur scientia media.

Prob. prop. Divisio scientiae Dei, quae desumitur ab obiectis secundariis, secundum quod considerantur esse vel in actu vel in potentia, respicit scita prout sunt termini cognitionis, idest obiecta materialia et nullo modo prout sunt medium cognitionis. Atqui huiusmodi scita prout terminant divinam cognitionem, sunt in triplici differentia; nempe possibile, absolute futura, et futurabilia seu futura sub conditione, quorum postrema aliquid participant de primis et aliquid de secundis. Ergo, praeter scientiam futurorum, quae dicitur *visionis*, et scientiam possibile, quae dicitur *simplicis intelligentiae*, iure adstruitur scientia quaedam, quae vocatur *media*.

Evol. arg. Ad propositionem maiorem suadendam, notandum est, medium cognitionis, quocumque modo sumatur, se habere ad intellectum ut perfectivum et mensuram, quia intellectus in intelligendo ab illo medio dependet. Iam vero res omnes a Deo diversae se habent ad intellectum divinum ut mensuratum ad mensuram, quia intellectus divinus est causa intelligibilitatis et veritatis earumdem. Ergo scita a Deo diversa non comparantur ad intellectum divinum ut medium cognitionis, sed solummodo ut terminus; quia medium cognitionis pro divino intellectu non est, nisi divina essentia, et consequenter partitio divinae scientiae, quae sumitur ab obiecto secundario, ducitur a rebus prout sunt termini cognitionis seu obiecta materialia. Propositio autem minor ex eo manifestatur, quod ea quae erunt vel sunt vel fuerunt dependenter a causis liberis, ea quae poterunt esse, et ea quae essent sub tali vel tali determinata conditione sunt inter se sedulo diversa, cum quaestio quae fieri possit circa futura et possibile versetur circa res, quae vel cognoscuntur vel cognosci poterunt ab intellectu creato; et ex adverso quaestioni, quae fit circa futurabilia non possit responderi nisi ab intellectu divino. Ergo id quod erit, et id quod poterit esse, plurimum differt, ut scitum, ab eo quod esset, si poneretur haec vel illa conditio.

Occurritur difficultati. Doctrinae a nobis expositae opponitur auctoritas veterum, et praesertim S. Thomae, qui, uti patet ex locis paulo ante citatis, divisionem scientiae Dei in scientiam visionis et simplicis intelligentiae habuit ut adaequatam. Huic difficultati respondemus, divisionem illam esse adaequatam, si assignatur pro obiecto simplicis intelligentiae quidquid non habet esse extra videntem, uti a veteribus factitatum est, quia tunc divisio fit per membra contradictorie opposita, inter quae non datur medium; nam pro obiecto visionis ponitur quidquid actu habet esse extra videntem, et pro obiecto simplicis intelligentiae assignatur quidquid non habet vel non consideratur ut habens realem existentiam pro aliqua temporis differentia. Audi S. Thomam: « Scientia simplicis notitiae, et visionis nullam differentiam important ex parte scientis, sed solum ex parte rei scitae: dicitur enim scientia visionis in Deo ad similitudinem visus corporalis, qui res extra se positas intuetur; unde per scientiam visionis Deus scire non dicitur, nisi quae sunt extra ipsum, quae sunt vel praesentia, vel praeterita, vel futura; sed scientia simplicis notitiae etiam est eorum quae nec sunt, nec erunt, nec fuerunt: nec alio modo scit Deus ista et illa » (1).

Quod si scientia simplicis intelligentiae cum recentioribus restrin-gatur ad ea quae sunt possibile esse, quantum est ex virtute causarum, tunc inter scientiam visionis et simplicis intelligentiae recte

(1) QQ. DD. De ver. q. 2, a. 9 ad 2.

ponitur *scientia media*, cuius obiectum est illud quod prae suo opposito a causa libera procederet ad actum secundum, si talis vel talis conditio poneretur. Siquidem futuribile nec consideratur ut existens, nec ut mere possibile, quantum est ex virtute causae; sed ut de facto contingenter eventurum prae suo opposito sub determinata conditione. Sic futuribile constituit obiectum quoddam medium inter futurum et possibile; unde scientia, quae illud attingit, denominatur media.

Exposita doctrina confirmatur. Ad expositam doctrinam confirmandam et ulterius declarandam, placet huc transferre ipsa verba doctissimi Kleutgen S. J. viri de philosophia S. Thomae optime meriti, qui sic scientiam mediam defendit: «Contingit saepenumero ut inter duo extrema inveniatur medium, quod utriusque extremi aliquid participat, atque ideo cum fit divisio, nunc quidem ad alterutrum extremorum reducitur, nunc autem ut tertium divisionis membrum ab extremis distinguitur proprioque appellatur nomine. Sic universa creata in corporea et incorporea dividimus, inter quae tamen medius constitutus est homo. Iam vero universa quae cognosci possunt, dividuntur in ea quae actu sunt; et ea quae actu non sunt, esse tamen possunt. Inter haec autem velut in medio posita sunt sub conditione futura. Actu enim non sunt, hoc commune eis est cum mere possibilibus: actu tamen essent, si conditio aliqua impleretur, quod de mere possibilibus dici non potest. Nec possible nec hypothetice futura in seipsis, sed tantum in causis suis sunt: at hypothetice futura ita sunt in causis, ut, posita conditione, certissime inciperent extra causas in seipsis esse, haud secus atque ea quae actu sunt vel erunt. Cum igitur divisio illa divinae scientiae in simplicem intelligentiam et visionem secundum diversitatem obiecti fiat; scientia qua Deus hypothetice futura cognoscit, ad alterutram referri potest, quia utriusque obiecti aliquid participat; sed cum accuratior distinctio quaeritur, recte etiam ab utraque ut tertia discernitur. Sic Concilium Lateranense IV cum universa creata secundum morem veterum symbolorum in duo illa genera visibilium et invisibilium dispertiisset; mox explicatius de creatione loquens, tria distinxit genera, naturam spiritualem, et corporalem, atque humanam ex utraque compositam » (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Inter ens in actu extra causam, et ens quod est in potentia causae, non datur medium. Atqui primum cognoscitur a Deo per scientiam visionis, secundum per scientiam simplicis intelligentiae. Ergo in Deo non datur scientia media.

(1) KLEUTGEN, *De ipso Deo*, p. I, q. 3, cap. II, a. 10, pag. 284.

Resp. Dist. mai. Inter ens in actu et ens in potentia non datur medium, si potentia consideratur sub omni sensu, *Conc.* Si potentia restringitur ad aliquem determinatum sensum, *Neg. Contradist. min.* et *Neg. cons.*

Explico. Difficultas haec quae a nobis iam praeoccupata fuerat, nunc solvitur in forma. Siquidem cum potentia possit sumi multipliciter secundum quod dicit diversum ordinem ad actum; si potentia accipitur generatim et sub omni sensu, tunc verum est, non dari aliquod medium inter id quod est in potentia, et id quod est in actu; quia opponuntur contradictorie. Verum si potentia sumitur speciatim et coarctatur ad peculiarem quemdam sensum, tunc falso dicitur, non dari aliquod medium inter actum et talem potentiam. Sic in praesenti casu si nomine entis in potentia intelligitur quidquid non existit actu extra causam, tunc evidenter inter ens in potentia et ens in actu non datur medium, quia omne quod habet esse extra causam est ens actu; et sic dividuntur per affirmationem et negationem. Quod si nomine entis in potentia intelligatur solummodo id quod potest esse ex virtute causarum, tunc inter potentiam sic coarctatam et definitam potest assignari aliquod tertium, nempe id quod prae suo opposito causa libera faceret sub tali vel tali conditione. Porro plurimum interest inter id quod causa libera poterit facere, et id quod faceret si poneretur sub aliqua conditione; nam primum cognoscitur etiam ab intellectu creato, quia poterit agere vel non agere, agere potius hoc quam illud; secundum non cognoscitur nisi a Deo.

Oppon. 2.º Futura conditionata de quibus est sermo dependent a decretis divinae voluntatis, quia nihil futurum est per voluntatem creatam, nisi a Deo praefinitum. Atqui quae dependent a divinis decretis, cognoscuntur scientia visionis. Ergo scientia media videtur esse omnino supervacanea.

Resp. Dist. mai. Futura conditionata seu futuribilia dependent a decretis hypotheticis divinae voluntatis, *Conc.* Dependent a decretis absolutis, *Neg. Contradist. min.* Quae dependent a decretis hypotheticis divinae voluntatis, cognoscuntur scientia visionis, *Neg.* Quae dependent a decretis absolutis, cognoscuntur scientia visionis, *Conc.* et *Neg. cons.*

Explico. Futura contingentia possunt considerari in duplici differentia; nempe vel prout sunt vel aliquando erunt, et dicuntur absolute futura; vel prout nec sunt nec erunt, sed essent sub aliqua conditione quae nunquam ponetur, et dicuntur hypothetice futura seu futuribilia. Nam quae sunt in potentia libera creaturae, quaedam de facto erunt positae quibusdam circumstantiis; quaedam ex adverso essent, si ponerentur determinatae conditiones, sed de facto non erunt, quia conditiones illae non ponentur. Prima dependent a decretis absolutis divinae voluntatis et cognoscuntur scientia visionis. Secunda quae

remanent in statu *futuribilitatis*, et non transeunt ad statum *futuritionis* praefiniuntur decretis hypotheticis; et haec cognoscuntur scientia media. Haec cursim attigisse sufficit, quia uberius et explicatius tractantur a theologis. Ceterum de his decretis paulo post brevis recurret sermo.

ARTICULUS II.

AN DEUS COGNOSCAT CREATURAS IMMEDIATE IN SEIPSIS.

QUAESTIO DECLARATUR ET CIRCUMSCRIBITUR. Ad melius declarandam naturam divinae scientiae, eiusque divisionem in superiori articulo propositam, aliquid dicendum venit de modo secundum quem Deus res a se diversas cognoscit. Ambigitur enim, utrum Deus intueatur intelligibilia a se diversa immediate et directe in seipsis, vel mediate in sua essentia tamquam in medio obiectivo per se et principaliter cognito. Cum a nobis iam demonstratum sit, Deum certissime et perfecte cognoscere non solum seipsum, sed etiam omnia alia, quae quocumque modo participant rationem entis secundum determinatas cuiusque rei perfectiones et differentias; ita tamen ut seipsum cognoscat sicut obiectum primum, et alia a se diversa ut obiecta secundaria; proposita quaestio iam censi posset declarata et soluta. Siquidem res contrariae concurrerent, si aliquid diceretur cognitum ut obiectum secundarium, et simul affirmaretur visum in seipso; cum illud, quod cognoscitur in seipso, apprehendatur per speciem sibi adaequatam et consequenter sit primo cognitum et ratio cur cetera cognoscantur; quae omnia constituunt obiectum primum alicuius scientiae. Nihilominus non erit supervacaneum, quaestionem directe et in propria forma pertractare, tum propter materiae absconditas difficultates ex eo ortas, quod divina scientia in infinitum supergreditur scientiam intellectus nostri, ex qua ad ipsam aliquantulum cognoscendam ascendimus, tum ut sedulo vitentur multiplices equivocationes, et verborum ambages ex dissidentium philosophorum diversis opinionibus prognatae.

Multiplex cognitionis medium. Cum in praesenti disceptatione illud proprie in controversiam veniat, utrum Deus, qui immediate cognoscit seipsum, cognoscat etiam immediate alia a seipso diversa; vel potius ea intueatur in sua essentia, tamquam in obiecto cognito, *in quo* omnia alia cognoscuntur; in primis opportunum erit aliquid determinare de diverso medio cognitionis, quod reperitur in intellectu nostro, ut ad divini intellectus cognitionem, in qua nihil est secundum rem ab ipsa distinctum, prout possibile est et per quamdam analogiam melius tutiusque procedamus. Qua in re sub oculos ponemus ipsa verba S. Thomae, qui sic rem persequitur: « Sciendum

est quod in cognitione intellectiva triplex medium contingit esse. Unum *sub quo* intellectus videt, quod disponit intellectum ad videndum; et hoc est in nobis lumen intellectus agentis, quod se habet ad intellectum possibilem nostrum, sicut lumen solis ad oculum. Aliud medium est *quo* videt; et hoc est species intelligibilis, quae intellectum possibilem determinat, et habet se ad intellectum possibilem sicut species lapidis ad oculum. Tertium medium est *in quo* aliquid videtur: et hoc est res aliqua per quam in cognitionem alterius devenimus: sicut in effectu videmus causam, et in uno similium vel contrariorum videtur aliud: et hoc medium se habet ad intellectum sicut speculum ad visum corporalem, in quo oculus aliquam rem videt. Primum ergo medium et secundum non faciunt mediatam visionem: immediate enim dicitur aliquis videre lapidem, quamvis eum per speciem eius in oculo receptam et per lumen videat: quia visus non fertur in haec media tamquam in visibilia; sed per haec media fertur in unum visibile, quod est extra oculum. Sed tertium medium facit visionem mediatam: visus enim prius fertur in speculum sicut in visibile, quo mediante accipit speciem rei visae in specie vel speculo. Similiter intellectus cognoscens causam in causato, fertur in ipsum causatum, sicut in quoddam intelligibile, ex quo transit in cognitionem causae » (1).

Cognitio mediata et cognitio discursiva. Cum omnis cognitio discursiva, quae invenitur in intellectu nostro, qui propter propriam in intelligendo imperfectionem ex uno cognito procedit ad aliud, sit etiam mediata, quia in uno cognito et per ipsum cognoscitur aliud; facile admodum est, male permiscere cognitionem mediatam cum cognitione discursiva, et utramque denegare Deo, eo quod discursiva imperfectionem et potentialitatem necessario includat. Unde propria ratio utriusque sedulo distinguenda est, ut appareat quandonam cognitio mediata involvat imperfectionem in cognoscente, et quandonam e contrario dicat imperfectionem in re cognita, et summam perfectionem ex parte intellectus cognoscentis. Discursus ergo rationis in scientia nostra potest esse duplex. Unus secundum successionem tantum; sicut, postquam intelligimus aliquid in actu, convertimus nos ad intelligendum aliud. Alius secundum causalitatem; sicut cum per principia pervenimus in cognitionem conclusionis. Porro in utroque discursu involvitur imperfectio, quia intellectus qui intelligit discurrendo, cum intelligit unum, est in potentia ad aliud. Contra ea ad habendam cognitionem mediatam sufficit, ut unum cognoscatur in alio, tamquam in medio cognito, quia cognoscitur per speciem propriam alterius, quod est obiectum proportionatum illi virtuti cognoscitivae, cuius est proprius actus et mensura, et a qua formaliter

(1) Quodlib. 7, a. 1.